

jednání (např. hrozby zabavení majetku). Deville argumentuje, že oba dva módy jsou provázané a efektivní ve své souhře. Výhodou jeho přístupu je, že dokáže mapovat místa systému, která jsou na pomezí mezi formálním a neformálním světem. Zdá se totiž, že právě tato na první pohled neviditelná místa v systému jsou ta nejvýznamnější z hlediska jeho reprodukce.

Tomáš Samec

Roger Waldinger: *The Cross-Border Connections*

Cambridge, Harvard University Press
2015, 240 s.

Roger Waldinger je profesorem sociologie na Kalifornské univerzitě v Los Angeles ve Spojených státech amerických. Je uznávaným badatelem na poli migrace a mimo jiné je označován za proponenta asimilační teorie, čímž údajně navazuje na tradiční americký narativ. Roger Waldinger je také již tradičním kritikem konceptu transnacionalismu (např. R. Waldinger, D. Fitzgerald. „Transnationalism in Question.“ *American Journal of Sociology*, 2004, 109 (5): 1177–1195), který se snaží postihnout přeshraniční vazby imigrantů, a jeho nová kniha s názvem *The Cross-Border Connections* tuto skutečnost jen potvrzuje.

V rámci postmoderního „obratu“ v sociálních vědách v osmdesátých a devadesátých letech 20. století se objevil koncept přeshraničních (transnacionálních) vazeb, který poukázal na politické, ekonomické a sociální vazby imigrantů směrem k jejich původní komunitě v zemi emigrace. Problematickým specifickým raných teorií transnacionalismu však bylo přeceňování těchto vazeb a kvůli nedostatečné reflexi bylo přeshraniční spojení imigrantů označováno jako kompatibilní, ideální a bezproblémové. Posílané remittance tak měly mít „jen“ pozitivní dopad a geografická vzdálenost měla nejen udržovat, ale i akcelarovat pozi-

tivní rodinné a komunitní vazby napříč státy. Zdaleka méně pozornosti však bylo věnováno např. nízké efektivitě remitancí, kdy se za poslané peníze stavěla spíše nepotřebná, a nikoliv životně důležitá zařízení (např. sportovní hřiště namísto studně), a málo pozornosti bylo věnováno i negativním důsledkům fyzické separace. Roger Waldinger tak upozorňuje na „idealismus“ transnacionálních vazeb a ve své nové knize uvádí četné příklady problematického vztahu mezi imigrantem a původní komunitou. Kriticky se tak vyjadřuje k idealistickému obrazu transnacionalismu a uvádí negativní dopad sociální a prostorové vzdálenosti na uspořádání vztahů mezi imigrantem a „stay behind“ (tj. nemigranty žijícími v původní zemi).

Autor se v úvodní kapitole věnuje kritice konceptu transnacionalismu a dialektické definici pojmů emigrant a imigrant. Tím se snaží překonat klasickou dichotomii, kdy na *emigranta* nahlíží transnacionální teorie jako na jedince udržujícího vazby s původní komunitou a na *imigranta* nahlíží proponenti asimilace jako na jedince adaptujícího se na podmínky v přijímající zemi. Autorova publikace má dále chronologickou podobu. Migranti přicházejí do přijímající země primárně kvůli výdělků a své mzdy posílají rodině žijící v zemi emigrace. Zpočátku tak udržují poměrně stále a silné přeshraniční vazby, ovšem s rostoucím začleněním do přijímající společnosti se tyto vazby mění, migranti totiž netouží pouze po posílání remitancí, ale také chtějí zlepšit své životní podmínky v „nové“ zemi. Začleňují se do majoritní společnosti a do přijímajícího státu a dochází tak k proměně vztahu mezi imigrantem a původní komunitou a mezi imigrantem a majoritou v přijímající zemi.

Je tak patrné, že Roger Waldinger zdůrazňuje vliv geograficky blízkého okolí na identifikaci jedince. Migrant se totiž pod vlivem nového prostředí stává pro původní komunitu „odlišným“: podmínky v původní komunitě se nemění, zatímco migrant ve

své nové zemi internalizuje nová specifika a udržované přeshraniční vazby tak vedou ke vzájemnému nesouladu. Kvůli „proměně“ jedince tak dochází k zásadnímu obratu, protože dochází ke konfliktnímu uspořádání přeshraničních vazeb: „Přestože badatelé mohou zjistit, že migranti utvářejí transnacionální komunity mezi ‚zde‘ a ‚tam‘, realita je odlišná: migranti zjišťují, že jsou *betwixt and between*, tj. mezi jejich novým a starým domovem, v zemi imigrace, ale mimo zemi emigrace.“ (s. 41)

Emigrační stát se pak snaží „podchytit“ emigranty, ale ve své snaze není často úspěšný. Podobně se snaží imigranti o finanční a materiální podporu komunity v domovské lokalitě, ale i jejich pomoc často není efektivní. Všechna tato tvrzení dokládá autor na četných příkladech. Publikace tak „chronologickou cestou“ dospívá k závěru, že imigranti a původní komunita *netvoří kompatibilní* pole přeshraničních vazeb, protože jejich vztahy jsou plně konfliktní a nesouladu kvůli odlišné se vyvíjejícím osudům imigrantů a původní komunity.

Autor také ambiciózně uvádí novou teorii přeshraničních vazeb, pomocí které se snaží překonat koncept transnacionalismu. Přichází s termínem *intersocietal convergence*, kterým označuje udržované přeshraniční vazby, a termínem *intersocietal divergence*, kterým označuje konfliktní uspořádání vazeb mezi imigrantem a původní komunitou kvůli progresivnímu začlenění imigranta v přijímající zemi. Je však přinejmenším podezřelé, že Roger Waldinger ve své publikaci uvádí *problematické* vztahy mezi imigrantem a komunitou v zemi původu a na druhé straně uvádí *jen neproblematické* začlenění imigrantů do majoritní společnosti (a navíc bez jakéhokoliv odůvodnění nebo analýzy). Jinými slovy, na jedné straně jeho teorie uvádí nekompatibilitnost přeshraničních vazeb a na druhé straně jsou vztahy imigranta s majoritou v cílové zemi hodnocené jako nekonfliktní. Teorie Rogera Waldingera tak umožňuje začlenění imigrantů „par excellence“. Lze

namítnout, že se autor snažil kriticky upozornit na idealistický stav transnacionálních vazeb mezi imigrantem a komunitou v zemi původu, a nikoliv kriticky nahlížet na proces začlenění, ovšem právě kvalita vztahu s majoritou v přijímající zemi ovlivňuje kvalitu přeshraničních vazeb, obzvláště pokud kvůli stereotypům, předsudkům a diskriminaci v cílové zemi hledají imigranti potřebu uznání a nacházejí ho právě v přeshraničních vazbách (např. A. Portes. „Conclusion: Towards a New World – The Origins and Effects of Transnational Activities.“ *Ethnic and Racial Studies*, 1999, 22 (2): 463–477). Jestliže autor vyzdvihuje nekompatibilitnost přeshraničních vazeb a dokresluje ji neproblematickým začleněním, pak se nejedná o důslednou analýzu migrační anabáze. Ta je postavená na pouhém autorově *předpokladu* nebo *intuici* o neproblematickém začlenění (jakkoliv fundovaný může na základě autorových znalostí a zkušeností tento předpoklad být, v knize jej nijak nerozvádí). Zdůrazňuje se např. vůle imigrantů ovlivňovat ze své nové domoviny politiku původního státu a zároveň se uvádí, že jen málo nemigrantů se politicky angažuje ve svém vlastním státě. Kde se však vzala tato vůle být politicky aktivní? Autorovo vyzdvihování neproblematického začlenění je tak ještě spornější skutečností, že tento sociální proces má být nanejvýše relevantní.

Roger Waldinger uvádí i další „truismy“, např. pomocí tvrzení, že migranti udržující přeshraniční vazby jsou ohledně voleb informovanější než migranti, kteří přeshraniční vazby neudržují, uvádí, že pokud imigranti ztrácí informovanost o původní zemi, jsou více začlenění v přijímajícím státu. Tato skutečnost však pouze poukazuje na nedostatek informací, např. kvůli ztrátě sociálních sítí v původní zemi, což nemusí nutně znamenat začlenění. Autor totiž již nedokazuje, zda je informativní vakuum způsobené nedostatkem komunikace s původní komunitou skutečně zaplněno hlubšími vztahy s přijímající zemí.

Přesto autor dále pokračuje a uvádí, jak jsou imigranti díky adaptaci na nový životní styl připraveni zlepšit život svých příbuzných pomocí spolupráce s politickými institucemi v zemi imigrace a prosazováním politických reforem v původní zemi. Poukazuje tak na akvizici demokratického smýšlení, neboť imigranti v přijímající zemi „obdrželi určitý stupeň svobody“ a získali „ekonomické nebo politické zdroje“ (s. 97). Ovšem jakým způsobem „svobodu“ nebo „ekonomické a politické zdroje“ získali, již není v publikaci uvedeno. Začlenění je tak v publikaci samozřejmým předpokladem dokládáným jen vágními větami jako „imigrace poskytuje příležitosti a zdroje pro svůj hlas“ (s. 95). Tato skutečnost tak s ohledem na autorovu koncepci přeshraničních vazeb problematizuje celé vyznění publikace.

Roger Waldinger tak de facto proklamuje začlenění. Vyzněním celé knihy totiž je, že se migranti stávají členy přijímající země: „Zapustí kořeny a považují přijímající zemi za zemi adoptovanou.“ (s. 78) Jelikož autor v publikaci neozřejmuje sociální proces začlenění, lze tento závěr považovat za problematický.

Autor také kauzálně propojuje vliv politického „začlenění“ – např. získání občanství – s vlastní identifikací migrantů. Přestože legalizace pobytu může mít skutečně vliv na identitu imigrantů, protože díky udělení občanství může imigrant (v případě dvojího občanství) svévolně překračovat hranice států, samotné „udělení práv“ nutně neznamená silnější identifikaci migranta se společností v přijímající zemi. Bezprostředním dopadem právní dimenze začlenění nemusí být ani změna významotvorných referencí migrantů. Akvizice občanství má však podle Rogera Waldingera vliv na proměnu identifikace migrantů, ačkoliv existují i jedinci s občanstvím přijímajícího státu a trvající silnou sounáležitostí s původní komunitou. Jedná se totiž o pouhý dokument, který nesvědčí o ztrátě sounáležitosti s původní komunitou nebo o adaptaci do majoritní společnosti, ale pouze

o rozšíření práv migranta v přijímající zemi. Zde se tak odkrývá zásadní nedostatek Waldingerovy teorie, celkově totiž *uvádí začlenění jako problematiku strukturální nebo politickou, a nikoliv sociální, zatímco přeshraniční vazby jsou pro něj problematikou sociální*. Tím se také částečně vysvětluje, proč se autor dostatečně nevěnoval analýze začlenění. Přebíral politický a strukturální diskurz začlenění jako samozřejmě aplikovatelný.

Autor tak naplnil svou vlastní pověst – v publikaci proponuje americký asimilační narativ, což uvozuje větou: „Lepší život je zde než doma.“ (s. 81, míněn „lepší život“ ve Spojených státech amerických než v Mexiku, pozn. aut.) U Rogera Waldingera se tak objevuje přesvědčení o asimilaci imigrantů, ale také stanovisko, že politické mechanismy mají přímý vliv na identifikaci migranta. Publikace je tak sice ovlivněna proklamací začlenění, ale autor zároveň chvályhodně navazuje na analýzu konfliktního uspořádání přeshraničních vztahů z per jiných badatelů (např. P. Levitt. *Transnational Villagers*. Berkeley – Los Angeles: University of California Press 2001) a nutno dodat, že se badatelé píšící o přeshraničních vazbách doposud nevěnovali konfliktnímu uspořádání těchto vazeb v takovém rozsahu jako právě Roger Waldinger. Kniha si tak bezesporu zaslouží pozornost. Na úplný závěr je také patřičné dodat, že knihu je nutné číst v kontextu mexické imigrace do Spojených států amerických.

Luděk Jirka

Jonathan Eig: *The Birth of the Pill: How Four Crusaders Reinvented Sex and Launched a Revolution*

New York, W. W. Norton & Company 2014, 416 s.

Kniha *The Birth of the Pill: How Four Crusaders Reinvented Sex and Launched a Revolution* amerického autora Jonathana Eiga popisuje klikatou cestu, která i přes četná úskalí